

„Biskupin dawniej, dziś i jutro”. Konferencja z okazji 75-lecia badań wykopaliskowych, 18–19 czerwca 2009 r.

Muzeum Archeologiczne w Biskupinie (MAB) wraz z Instytutem Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk (IAE PAN) oraz Państwowym Muzeum Archeologicznym (PMA) z Warszawy zorganizowało uroczystą konferencję z okazji 75. rocznicy rozpoczęcia słynnych badań wykopaliskowych osady obronnej kultury łużyckiej, podjętych przez prof. Józefa Kostrzewskiego w 1934 r. na półwyspie Jeziora Biskupińskiego. Uroczystości i obrady odbyły się w Muzeum w Biskupinie, utworzonym w 1950 r. z inicjatywy dr. Zdzisława Rajewskiego, ówczesnego dyrektora PMA i kierownika wykopalisk w Biskupinie, w miejscu odkryć na stanowisku 4.

W konferencji wzięło udział wielu wybitnych archeologów polskich, uczestników „obozów biskupińskich”, przyjaciół i współpracowników Muzeum z głównych ośrodków archeologicznych w Polsce. Przybyli także przedstawiciele berlińskiego Museumdorf Düppel, które z MAB łączy więzy przyjaźni i współpracy, oraz najwyżsi reprezentanci władz samorządowych województwa kujawsko-pomorskiego, powiatu żnińskiego i gminy Gąsawa (ryc. 1). Dla uczczenia jubileuszu powołano komitet honorowy¹ złożony z przedstawicieli instytucji zaangażowanych w biskupińskie badania naukowe i ochronę dziedzictwa kulturowego. Honorowy Patronat nad symposium objął marszałek województwa kujawsko-pomorskiego, pan Piotr Całbecki. Jubileuszowi odkrycia w 1933 r. osady obronnej oraz rozpoczęcia badań wykopaliskowych (czerwiec 1934 r.) dedykowano dwie ważne książki².

Wszystkie te okoliczności wpłynęły na podniosłą atmosferę jubileuszu, która dominowała zarówno na sali obrad, jak i w kuluarach. Nietypowe jednak było to, że głównym bohaterem tego wydarzenia było stanowisko 4 w Biskupinie, które, jak żaden inny obiekt

---

¹ W składzie: dr Wojciech Brzeziński — dyrektor PMA, prof. prof. dr hab. Andrzej Buko — dyrektor IAE PAN, Aleksander Bursche — kierownik Zakładu Kontaktów Świata Śródziemnomorskiego z Barbaricum, Uniwersytet Warszawski, Wojciech Chudziak — dyrektor Instytutu Archeologii UMK z Torunia, Bogusław Gediga — przewodniczący Komisji Archeologicznej PAN, Oddział we Wrocławiu oraz przewodniczący Rady Muzealnej MAB, Jacek Lech — członek Komitetu Stałego Międzynarodowej Unii Nauk Pra- i Protohistorycznych, afiliowanej przy UNESCO, Danuta Minta-Tworzowska — dyrektor Instytutu Prahistorii UAM w Poznaniu, Janusz Ostoja-Zagórski — prorektor Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Włodzimierz Prądyński — dyrektor Instytutu Chemicznej Technologii Drewna Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Marzena Szmyt — dyrektor Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, Stanisław Tabaczyński — członek rzeczywisty PAN oraz honorowy przewodniczący Komitetu Nauk Pra- i Protohistorycznych PAN, Przemysław Urbańczyk — IAE PAN Warszawa, oraz Tomasz Merta — podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

² Książkę Danuty Piotrowskiej, *Prolegomena do archeologii Biskupina*, t. I, *Bibliografia archeologiczna Biskupina 1933–1983*, Warszawa 2008, wydaną staraniem PMA, oraz t. 7. *Biskupińskich Prac Archeologicznych zatytułowany Stan i perspektywy zachowania drewna biskupińskiego*, L. Babiński red., Biskupin 2009, wydany przez MAB.

Ryc. 1. Biskupin, 18 czerwca 2009 r. Uczestnicy konferencji przed budynkiem Muzeum, w którym odbywały się obrady.

Fot. W. Szafraniak

archeologiczny w Polsce, splata indywidualne historie kilku pokoleń badaczy z dziejami i problemami polskiej archeologii i muzealnictwa. Odkrywanie przeszłości na półwyspie Jeziora Biskupińskiego oraz rozwój tutejszej placówki muzealnej przebiegały w burzliwym okresie w historii Polski i Europy w XX w. Celem konferencji była próba określenia miejsca Biskupina w panoramie polskiej kultury i nauki oraz ukazanie stanu badań i najnowszych odkryć archeologicznych w mikroregionie Jeziora Biskupińskiego. Znaczenie wykopalisk biskupińskich i ich rezonans społeczny znalazły wyraz w wielu wypowiedziach referentów i uczestników sympozjum w jej pierwszym dniu.

Otwarcia konferencji dokonał dyrektor MAB mgr Wiesław Zajączkowski. Pierwszą część obrad poprowadził prof. Janusz Ostoja-Zagórski z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Następnie marszałek województwa kujawsko-pomorskiego pan Piotr Calbecki przekonywał o wciąż aktualnej roli Biskupina jako miejsca pozwalającego budować tożsamość mieszkańców regionów Kujaw, Pałuk i Pomorza. W podobnym tonie wyrażał się starosta powiatu żnińskiego pan Zbigniew Jaszczuk, który docenił oddziaływanie Muzeum w regionie, widoczne również pod względem gospodarczym. Przewodniczący Rady Muzealnej MAB — prof. Bogusław Gediga — nakreślił doniosłość wykopalisk tej osady obronnej ludności kultury łużyckiej w kształtowaniu świadomości narodowej w okresie II Rzeczypospolitej oraz wpływu minionych doświadczeń naukowych (1934–1961) na oblicze polskiej archeologii. Wypracowany wówczas model badań opartych na współpracy ze specjalistami różnych dziedzin przyrodniczych i technicznych, znalazł dalszą kontynuację m.in. w programie badań nad początkami państwa polskiego, zapoczątkowanych w 1948 r. Zastępca dyrektora IAE PAN doc. dr hab. Marek Dulnicz wskazał na nieprzemijającą rangę Biskupina w powojennej Polsce. Natomiast dyrektor PMA dr Wojciech Brzeziński omówił

okres administrowania Muzeum w Biskupinie przez PMA, wskazując na rolę, jaką odegrała ta instytucja w kreowaniu jego nowoczesnego charakteru, wraz z festynami archeologicznymi zapoczątkowanymi w okresie istnienia tu Oddziału PMA. Obecnie te imprezy spełniają wybitną rolę w kształtowaniu odbioru archeologii w społeczeństwie polskim. Uroczystą atmosferę dopełniły akty wręczania nagród. Marszałek województwa kujawsko-pomorskiego przyznał medal *Unitas Durat Paltinatus Cuiaviano-Pomeraniensis* dla Muzeum i jego pracowników w dowód uznania dla działań na rzecz województwa i społeczności lokalnych. Osobne nagrody przyznali starosta powiatu żnińskiego i wójt gminy Gąsawa. Piętnaście najbardziej zasłużonych dla wykopalisk biskupińskich i Muzeum instytucji i osób zostało wyróżnionych statuetką *Genius Loci* (ryc. 2) wręczaną przez dyrektora Muzeum Archeologicznego w Biskupinie. Tę nową i jedną z nielicznych nagród archeologicznych w Polsce przyznano przede wszystkim Instytutowi Prahistorii UAM oraz Muzeum Archeologicznemu w Poznaniu. Instytut i Muzeum są kontynuacją w nowej formie instytucjonalnej placówek, które podjęły w 1934 r. badania w Biskupinie i prowadziły je do 1949/50 r. z przerwą wojenną. Nagrody odebrały w ich imieniu panie dyrektor prof. Danuta Minta-Tworzowska i prof. Marzena Szmyt. Oficjalna część sympozjum zakończyła się odsłonięciem tablicy upamiętniającej 75. rocznicę rozpoczęcia badań. Tablica, wmurowana w ścianę w pobliżu wejścia do pawilonu wystawowego, przedstawia prof. J. Kostrzewskiego i mgr. Z. Rajewskiego według znanej fotografii z 1935 r. Uroczystego odsłonięcia tablicy dokonały córki prof. Rajewskiego, panie Jolanta Stachowska i Sława Nowińska, wraz z marszałkiem województwa kujawsko-pomorskiego.

Dalsze obrady 18 czerwca miały merytoryczny charakter i objęły 10 referatów wraz z dyskusją. Pierwsze wystąpienie było wprowadzeniem w podstawowe zagadnienia stanowiące temat konferencji. Wiesław Zajączkowski, dyrektor MAB, zarysował szereg kwestii: dzieje badań archeologicznych i historię rozwoju placówki, stan ochrony konserwatorskiej i prawnej stanowiska i jego otoczenia, zakres działalności muzealnej i popularyzatorskiej, a także bieżące problemy funkcjonowania muzeum od strony organizacyjnej i finansowej. Osobne miejsce poświęcił osiągnięciom na polu naukowym, konserwatorskim i współpracy zagranicznej. Za wyjątkowe wydarzenie uznano przyznanie w 2006 r. medalu *Europa Nostra*, którego kulisy nadania oraz niedocenianą w Polsce międzynarodową renomę przedstawił prof. Aleksander Bursche z Instytutu Archeologii Uniwersytetu

Ryc. 2. Statuetka *Genius Loci* — nagroda ustanowiona przez Muzeum Archeologiczne w Biskupinie z okazji jubileuszu 75-lecia rozpoczęcia wykopalisk na półwyspie jeziora — projektu Anny Grossman.

Fot. M. Kazik

Warszawskiego. W części przedpołudniowej znalazł się również referat pt. *Szczególne miejsce wykopalisk biskupińskich w polskiej archeologii XX stulecia* przygotowany przez prof. Jacka Lecha i mgr Danutę Piotrowską, współorganizatorów konferencji. Autorzy podjęli się trudnego zadania określenia znaczenia Biskupina w kontekście przemian ideologicznych, światopoglądowych i kulturowych ubiegłego stulecia. Interesująca była teza, zilustrowana archiwalnymi zdjęciami i publikacjami, że w związku z uznawaniem kultury łużyckiej za prasłowiańską obiekt ten od początku badań wykopaliskowych spełniał wyjątkową rolę w polskiej archeologii na styku nauka — społeczeństwo — ideologia narodowa — państwo, w obliczu narastającego w latach 1930-tych konfliktu ideologicznego i politycznego z III Rzeszą. Po raz pierwszy ukazano wykopaliska biskupińskie z tego okresu na tle innych największych wykopalisk II Rzeczypospolitej (Gródek koło Równego, Złota, pow. Sandomierz, Kopiec Krakusa, Gniezno, Poznań, Dawidgródek). W konkluzji stwierdzono, że Biskupin jest jedynym stanowiskiem archeologicznym, które weszło na trwałe do kultury masowej Polski XX w.

Sesja popołudniowa dotyczyła problematyki muzealnej, konserwatorskiej oraz popularyzacji archeologii. Obradom przewodniczyła prof. Danuta Minta-Tworzowska. Z pierwszym blokiem związane były trzy wystąpienia. Rozpoczął prof. Ryszard Grygiel, dyrektor Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, który przedstawił okoliczności powstania placówki w Biskupinie na tle dwustuletniej historii muzealnictwa archeologicznego w Polsce. Stwierdził, że choć nie są to długie dzieje, to mają oryginalny charakter, ponieważ wiążą się z ekspozycjami na świeżym powietrzu. Referent dokonał również oceny aktualnej kondycji Muzeum, wskazując na jego nowoczesną organizację i infrastrukturę. Za godne podkreślenia uznał także dobrą sytuację i samodzielność finansową, które wyróżniają MAB na tle podobnych instytucji w Polsce. Dr Wojciech Brzeziński w wystąpieniu zatytułowanym *Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie i wykopaliska biskupińskie: pół wieku wspólnoty* kontynuował wątki podjęte we wcześniejszych referatach. Jednak przede wszystkim skupił się na działalności prof. Zdzisława Rajewskiego i roli, jaką odegrał on w rozbudowie Muzeum w Biskupinie. W ostatnich latach funkcjonowania Muzeum w Biskupinie jako oddziału PMA podjęto organizację festynów archeologicznych, które nadały nowe oblicze już usamodzielnionej w 2000 r. instytucji. Bardziej pesymistyczny wydźwięk miało kolejne wystąpienie. Dyrektor Muzeum Archeologicznego w Krakowie dr Jacek Rydzewski poruszył szereg problemów wynikających z nowych warunków funkcjonowania muzeów archeologicznych jako instytucji kultury w Polsce i w porównaniu z tego rodzaju placówkami zagranicznymi. Przede wszystkim wskazał na trudne do pogodzenia ustawowe powinności muzeów z wymaganiami władz samorządowych, jako organów założycielskich, żądających przyciągania przez nie masowego ruchu turystycznego. Wystąpienie było cennym głosem dotyczącym bieżących zagrożeń i nowych okoliczności, jakie pojawiły się w działalności placówek muzealnych w dwóch ostatnich dekadach.

Zagadnienia konserwatorskie zaprezentowano na podstawie charakterystycznych problemów i osiągnięć biskupińskiego Muzeum, czyli zabezpieczania i monitorowania stanu drewna archeologicznego *in situ*. Kwestie te omówiono na podstawie wyników długoletniej współpracy między Działem Konserwacji Muzealiów MAB, kierowanym przez dr. inż. Leszka Babińskiego, a specjalistami z Instytutu Chemicznej Technologii Drewna Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu — prof. Włodzimierzem Prądkońskim, dr hab. Magdaleną Zaborowską i Mariuszem Fajferem. Tych spraw dotyczyły dwa referaty: *Wybrane problemy ochrony drewnianych pozostałości osiedla kultury łużyckiej na stanowisku 4 w Biskupinie*, autorstwa dr L. Babińskiego z MAB i prof. W. Prądkońskiego z Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, oraz *Badania nad stanem zachowania archeologicznego drewna ze stanowiska 4 w Biskupinie*, przygotowanego przez wszystkich wymienionych specjalistów.

Popularyzacja archeologii i promocja Muzeum w Biskupinie stanowiły temat ostatniego bloku pierwszego dnia konferencji. Pracownicy MAB — Małgorzata Starak, Marek Lewandowski i Mariusz Kazik — podzielili się swoimi doświadczeniami w zakresie prowadzenia

lekcji muzealnych dla dzieci i młodzieży, propagowania Muzeum na targach turystycznych oraz możliwości digitalizacji dokumentacji z badań wykopaliskowych dla celów naukowych. Na zakończenie prof. Aleksander Bursche i dr Roksana Chowaniec z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego omówili konteksty powstania i organizację festynów archeologicznych oraz ich dotychczasową tematykę. Wystąpienie połączono z prezentacją filmu z przebiegu wybranych imprez i towarzyszących im wystaw muzealnych oraz interaktywnym pokazem multimedialnym „Biskupin bez tajemnic”, który w niedalekiej przyszłości będzie udostępniony w Internecie.

Dyskusja zamykająca obrady 18 czerwca koncentrowała się wokół przeszłości archeologii Biskupina. Przede wszystkim przypomniano Ogólnopolskie Archeologiczne Obozy Szkoleniowe organizowane po II wojnie światowej. Jak niedawno wspomniał prof. B. Balcer, uczestniczyła w nich większość najwybitniejszych archeologów okresu PRL-u³, wykładowców i instruktorów oraz licznych ówczesnych studentów. Na sali obrad obecni byli niektórzy ich uczestnicy: prof. Bogdan Balcer, prof. Zbigniew Bukowski, prof. Bogusław Gediga, dr Eleonora Tabaczyńska, prof. Stanisław Tabaczyński i mgr Aleksandra Szymańska-Bukowska oraz córki prof. Z. Rajewskiego Pani Jolanta Stachowska i Sława Nowińska. Zarówno okres „obozów biskupińskich”, jak i ich znaczenie w poznawaniu osady obronnej oraz wpływ na kształt polskiej archeologii jest różnie postrzegany. W dyskusji wskazano nawet na zbyt wczesny moment na pełną ocenę tamtych wydarzeń. Po dyskusji goście udali się na półwysep, gdzie w jednej z zrekonstruowanych pradžejowych chat gospodarze konferencji przygotowali kolację.

Drugiego dnia obrad wygłoszono 12 referatów. W części przedpołudniowej, pod przewodnictwem prof. Stanisława Tabaczyńskiego z IAE PAN w Warszawie, kontynuowano omawianie działalności MAB w dawnych i nowych kontekstach. Prof. Danuta Minta-Tworzowska podjęła intrygujący temat znaczenia archeologii Biskupina w kreowaniu tożsamości społecznych. Pierwszy badacz stanowiska — prof. Józef Kostrzewski — wywołał i podtrzymywał opinię o prasłowiańskości mieszkańców grodu kultury łużyckiej. Dzięki szeroko zakrojonym działaniom propagatorskim (film, ulotki, promocje, felietony) Biskupin stał się istotnym miejscem w legitymizowaniu tożsamości narodowej. Obecnie — jak uważa Autorka wystąpienia — staje się on częścią „kultury przyjemności”, gdzie projektowane są nowe doświadczenia wspólnoty i historii. Lecz ta zmiana tożsamości, w dobie współczesnych przemian społeczno-informacyjnych, może nieść ze sobą również szereg niebezpieczeństw (tj. np. upraszczanie obrazów przeszłości). W kolejnym wystąpieniu dr Jarmila E. Kaczmarek, dr Andrzej Prinke i prof. Marzena Szmyt zaprezentowali europejskie projekty AREA i ARENA, w których realizowaniu uczestniczy Muzeum Archeologiczne w Poznaniu. W ich ramach podjęta została digitalizacja fotografii i artykułów z prasy codziennej oraz naukowej dotyczących początków badań Biskupina. Materiały są udostępniane szerokim kręgom odbiorców za pośrednictwem Internetu. Natomiast prof. Włodzimierz Rączkowski z Instytutu Prahistorii UAM i Łukasz Porzuczek z firmy „Pro-Archeo” przedstawili rewelacyjne rezultaty badań rozpoznawczych przeprowadzonych przy użyciu metod nieinwazyjnych w rejonie Biskupina i Gąsawy. Między innymi odkryto reliktury monumentalnej struktury drewniano-ziemnej, tzw. rondela, z okresu neolitu oraz pozostałości osady kultury lendzielskiej, dorównującej wielkością słynnemu stanowisku 4 w Brześciu Kujawskim. Tytuł przedstawionego wystąpienia, *Zmienić obraz Biskupina...*, już niedługo zatem okazać się może proroczy.

Obszerna część sesji w dniu 19 czerwca poświęcona była stanowi i perspektywom badań archeologicznych w mikroregionie Biskupina. Tematykę tę zaprezentowano w ramach okresów chronologicznych, a główny trzon wystąpień stanowiły referaty przygotowane przez pracowników MAB. Towarzyszyły im koreferaty wygłoszone przez uznanych badaczy arche-

³ Zob. B. B a l c e r, *Badacze Biskupina po II wojnie światowej — do lat 60.*, [w:] *Badacze Biskupina*, A. Grossman, W. Piotrowski red., Biskupińskie Prace Archeologiczne, t. 4, Biskupin 2005, s. 101–124.

ologii Niżu Polskiego, w których przedstawiono i komentowano osiągnięte wyniki z szerszej perspektywy. Punktem wyjścia referatów przedstawianych przez archeologów z MAB było podsumowanie stanu badań archeologicznych w mikroregionie Biskupina opublikowane w 1995 r.⁴, które uzupełniono o najnowsze wyniki prac wykopaliskowych i studiów gabinetowych. Obradom przewodniczył prof. Zbigniew Bukowski. Okres neolitu i wczesna epoka brązu były tematem podjętym przez Annę Grossman i Szymona Nowaczyka. W wystąpieniu dużo miejsca poświęcono materiałom późnych faz kultury pucharów lejkowych z niedawnych badań. Natomiast prof. Ryszard Grygiel odniósł się głównie do spektakularnych odkryć dokonanych przez prof. Włodzimierza Rączkowskiego w trakcie rekonesansów lotniczych w latach 2005–2008, które — jak uważa Referent — rokuje duże możliwości poznawcze kultury i społeczności środkowego neolitu. Wiesław Zajączkowski, Anna Grossman i Jarosław Kopiasz przygotowali referat *Badania późnej epoki brązu i początku epoki żelaza na półwyspie i w otoczeniu Jeziora Biskupińskiego*. Zreferowano dotychczasowe ustalenia dotyczące chronologii, osadnictwa i kultury materialnej. Wskazano również na trudności w pełnym opracowaniu wyników badań wykopaliskowych na półwyspie Jeziora Biskupińskiego, które wynikają z niekompletności i błędów w dokumentacji i magazynowaniu materiałów zabytkowych (wojna, istotne błędy w organizacji badań i placówki biskupińskiej w pierwszych dekadach powojennych). Prof. Zbigniew Bukowski rozszerzył tę wypowiedź o krytyczną ocenę aktualnego stanu interpretacji zjawiska tzw. grodów obronnych kultury łużyckiej typu „biskupińskiego”, które — jak uważa — powinny być rozpatrywane w szerokim kontekście procesów kulturowych i środowiskowych na pograniczu kujawsko-wielkopolskim. Okres wpływów rzymskich omówili Anna Grossman, Mariusz Kazik i Andrzej Smaruj. Koreferat przygotował dr Józef Bednarczyk, który określił Pałuki jako obszar pogranicza między kulturą przeworską a wielbarską. Planowane w najbliższym czasie ratownicze badania wykopaliskowe związane z budową drogi ekspresowej na tym terenie powinny uzupełnić ten obraz o nowe dane. Charakterystyka archeologicznego oblicza okolic Biskupina została zamknięta przez Wojciecha Piotrowskiego. W referacie dotyczącym okresu wczesnego średniowiecza Autor położył nacisk na kwestie osadnicze, przedstawiając je w kontekście rozwoju badań i różnych podejść interpretacyjnych. Podsumowując, wskazał na trafne propozycje prof. Zdzisława Rajewskiego, który określił tereny położone nad jeziorami Biskupińskim i Weneckim jako czytelny mikroregion osadniczy w okresie wczesnopiastowskim. Referat Anny Grossman, Wojciecha Piotrowskiego i Pawła Hildebrandta zatytułowany *Od wystaw polowych do nowoczesnych ekspozycji w Muzeum Archeologicznym w Biskupinie* zamknął główną część sesji.

Podsumowania obrad dokonał prof. Bogusław Gediga. Chcąc odnieść się do wszystkich poruszanych kwestii, stwierdził, że program konferencji był zbyt szeroki na dwudniowe obrady⁵. Podstawową kwestią, która wielokrotnie pojawiała się w wypowiedziach uczestników i wywoływała żywą dyskusję, jest brak opracowania wyników badań osady obronnej kultury łużyckiej. Dotychczas zostały one przedstawione jedynie w formie sprawozdań⁶. Dyrektor

⁴ *Zarys zmian środowiska geograficznego okolic Biskupina pod wpływem czynników naturalnych i antropogenicznych w późnym glacie i holocenie*, W. Niewiarowski red., Toruń 1995.

⁵ Wynikało to z pewnej sprzeczności, jaka powstała między środkami, które MAB — finansujące konferencję — mogło przeznaczyć na ten cel, a zrozumiałą chęcią przedstawienia wszystkich aspektów bogatej działalności tej dynamicznie rozwijającej się placówki.

⁶ M.in.: J. Kostrzewski, E. Lubicz-Niezabitoński, B. Jarosławski, *Osada bagienna w Biskupinie w powiecie żnińskim. Tymczasowe sprawozdanie z prac wykopaliskowych Instytutu Prehistorycznego U.P. w latach 1934 i 1935*, Poznań 1936; *Gród prasłowiański w Biskupinie w powiecie żnińskim. Sprawozdanie z prac wykopaliskowych w latach 1936 i 1937 z uwzględnieniem wyników z lat 1934–1935*, J. Kostrzewski red., Poznań 1938; *III Sprawozdanie z prac wykopaliskowych w grodzie kultury łużyckiej w Biskupinie w powiecie żnińskim za lata 1938–1939 i 1946–1948*, J. Kostrzewski red., Poznań 1950; M. Gądzikiewicz, T. Liana, T. Piętko, *Sprawozdanie z badań osadnictwa*

Wiesław Zajączkowski oraz pracownicy MAB wskazali na szereg braków w dokumentacji i istotnych błędów w sposobach magazynowania zabytków w okresie prowadzenia badań wykopaliskowych. Przez wiele lat obsada kadrowa placówki biskupińskiej była stale niewystarczająca, co powodowało narastanie zaległości. Są to przeszkody bardzo utrudniające, a dotychczas uniemożliwiające, nie tylko przygotowanie monografii archeologicznej osady obronnej ze stanowiska 4, ale nawet publikację źródłową materiałów. Także obecny stan zatrudnienia w MAB i obowiązki stojące przed Muzeum nie pozwalają na przygotowanie monografii archeologicznej Biskupina. Istnieje przepaść między oczekiwaniami wyrażanymi przez część uczestników obrad, którzy *notabene* brali udział w tych badaniach, a stanem dokumentacji materiałów i opracowań. Wydaje się, że opracowanie monografii Biskupina można by podjąć we współpracy MAB z jedną z dużych placówek archeologicznych i przy zapewnieniu odpowiednich środków na ten cel. Na zakończenie prof. B. Gediga zapowiedział, że w drugiej połowie roku przygotowane zostanie sympozjum poświęcone archeologii Biskupina na szerszym tle, organizowane w ramach obchodów 90-lecia Instytutu Prahistorii UAM. Jego celem ma być próba umieszczenia Biskupina w perspektywie kultury późnej epoki brązu i początku epoki żelaza w Europie. Uczestnicy konferencji z uznaniem odnieśli się do faktu powrotu Instytutu Prahistorii UAM do tematyki biskupińskiej w prowadzonych badaniach, po wielu latach pozostawiania jej odłogiem. Nader interesującą zapowiedzią możliwości Instytutu na tym polu był referat prof. W. Rączkowskiego na temat nowych stanowisk neolitycznych odkrytych w wyniku badań nieinwazyjnych. Niektórym częściom obrad towarzyszyła bardzo ożywiona dyskusja, tak też było po podsumowaniu konferencji przez prof. B. Gediga.

Przebieg konferencji, przedstawione referaty, komentarze i uwagi krytyczne wyraźnie wskazują, że Biskupin zajmuje nadal szczególne miejsce w panoramie polskiej nauki i kultury masowej. Renoma stanowiska archeologicznego i działającego przy nim Muzeum mają zasięg międzynarodowy. Rzadko który pradziejowy obiekt jest prezentowany w podobnej skali, dzięki czemu „przemawia” do szerokiego spektrum odbiorców. Wyjątkowe znaczenie dla popularności Biskupina miała jego stała obecność w powojennych podręcznikach i programach szkolnych na poziomie podstawowym. Umiejętnie wykorzystali to archeolodzy w każdym z istotnych okresów ubiegłego wieku (referat J. Lecha i D. Piotrowskiej), a jak dowodzą aktualne statystyki muzealne, potrafią to robić również dzisiaj (referaty W. Zajączkowskiego oraz A. Burschego i R. Chowaniec). Konteksty społeczne i polityczne tych działań były i są różne, co jeszcze bardziej przekonuje, że archeologia jest elementem doczesnej rzeczywistości (referat D. Minty-Tworzowskiej). Wygłoszone referaty pokazały, że przeszłość archeologii Biskupina jest fascynującym tematem i z pewnością doczeka się kolejnych interpretacji. Do najważniejszych rezultatów ostatniego okresu badań należą nowe datowanie osady obronnej dokonane metodą dendrochronologiczną oraz studia nad przemianami środowiska naturalnego w mikroregionie Jeziora Biskupińskiego w holocenie. Osiągnięciem w zakresie organizacji i praktyki biskupińskiej, a zarazem organizacji i praktyki badań polskiej archeologii jest stworzenie nowoczesnej pracowni konserwacji drewna i rozwinięcie współpracy z wybitnymi specjalistami w tej dziedzinie (referaty L. Babińskiego L. Fajfera, W. Prądkowskiego i M. Zaborowskiej). Wspomniał o tym dyrektor MAB Wiesław Zajączkowski, ale wydaje się, że nie zostało to wystarczająco docenione w trakcie konferencji. Działania podejmowane w celu zachowania struktury starożytnego grodu i pozostawienia dla przyszłych pokoleń badaczy niespełna 30% dotąd nienaruszonego przez archeologów stanowiska, są dalekowzroc-

łużyckiego w Biskupinie, pow. Żnin w 1956 r., „Wiadomości Archeologiczne”, t. 24: 1957, z. 3, s. 209–231; T. L i a n a, T. P i ę t k a, *Sprawozdanie z badań w 1957 r. osadnictwa łużyckiego w Biskupinie, pow. Żnin*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 25: 1958, z. 3, s. 202–211; B. B a l c e r, *Tymczasowe sprawozdanie z prac wykopaliskowych 1959 r. na st. 4 w Biskupinie, pow. Żnin*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 13: 1961, s. 51–53; t e n ż e, *Wyniki prac wykopaliskowych 1959 r. na stanowisku 4 w Biskupinie, pow. Żnin*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 29: 1963, s. 331–351.

nymi założeniami. Takie było też przekonanie uczestników konferencji. To zasługa obecnego dyrektora i skupionego wokół niego zespołu. Osiągnięcia wieloletniej systematycznej pracy dają Muzeum Archeologicznemu w Biskupinie dobre perspektywy na przyszłość.

Ostatnim punktem programu była impreza sobótkowa zorganizowana przez gospodarzy konferencji na półwyspie Jeziora Biskupińskiego. Zespoły tańca ludowego z Kujaw inscenizowały obrzędy świętojańskie — puszczano wianki, tańczono i śpiewano wokół ogniska — a w zimną noc rozgrzewała uczestników konferencji słynna biskupińska miodówka.

Kamil Adamczak